

Elektra, Periplus ja suunnitelma palveluiden alasajosta

Jyrki Ilva <jyrki.ilva@helsinki.fi>

Elektra-keskustelutilaisuus, 12.5.2020

Taustalla pioneerihanke

- Elektra syntyi opetusministeriön vuonna 1995 myöntämällä ”Suomi tietoyhteiskunnaksi”-rahoituksella
  - Alkuvuosina keskeisiä toimijoita Kansalliskirjasto (tuolloin vielä HYK), Kopiosto ja Tieteellisten seurain valtuuskunta
  - Yksi verkkojulkaisemisen pioneerihankkeista Suomessa
  - Kehitti sekä tekijänoikeuksien hallintaan että verkkojulkaisemisen teknologiaan liittyviä käytäntöjä
- Palvelun toimintaidea ja bisnesmalli muotoutuivat hankekausien aikana (1996-2001)
  - Aineistoksi vakiintuivat kotimaisten tieteellisten lehtien artikkelit
  - Lisenssikäyttö alkoi syksyllä 1999 Helsingin yliopistossa, laajeni vuonna 2000 muihin yliopistoihin

Elektra ja Periplus

- Elektra keskittynyt kustantajilta digitaalisena saatuihin aineistoihin
  - Aineistojen tekniseksi formaatiksi vakiintui vähitellen PDF
  - Artikkelit luetteloitu Arto-artikkelitietokantaan, jonka kuvailutietoja hyödynnetty muissakin käyttöliittymissä
- Vuonna 2004 käyttöön avattu Periplus-aineisto koostuu Kansalliskirjaston takautuvasti digitoimista lehdistä
  - Aineisto kuulunut samaan pakettiin Elektran kanssa, vaikka sijaitsee erillisessä käyttöliittymässä

Elektran työnjako

- Kansalliskirjasto
  - Kansalliskirjasto vastannut kustantajilta saatavan aineiston käsittelystä, kuvailusta ja esillepanosta
  - Lisäksi Kansalliskirjasto huolehtinut asiakassuhteista, käyttöoikeuksista ja käytön seurannasta
- Kopiosto
  - Kopiosto vastannut aineiston oikeuksien hallinnoinnista ja käytöstä maksettavista korvauksista

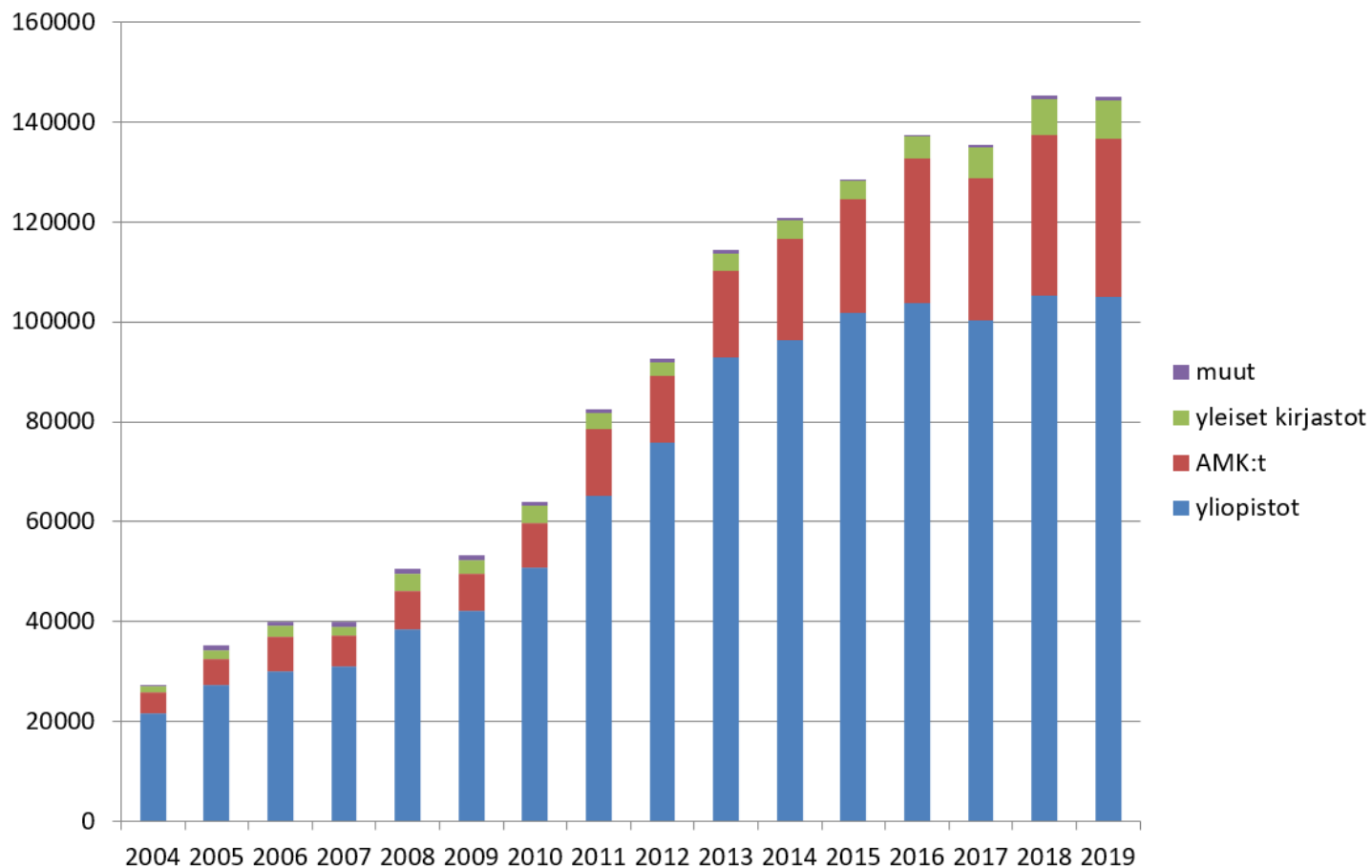
Elektra nyt – palvelu ja aineisto

- Elektra (<https://www.doria.fi/elektra>) on Kansalliskirjaston ja Kopioston yhdessä tuottama palvelu
  - Sisältää noin 40.000 kotimaisissa tieteellisissä lehdissä ilmestynyttä artikkelia pääasiassa vuosilta 1996-2019
  - Aineistojaan aktiivisesti toimittavia lehtiä tällä hetkellä 20-25, kaikkiaan mukana noin 60 lehden aineistoja
- Elektran aineistot löydettävissä Doria-palvelun, Finna.fi:n ja monien organisaatiokohtaisten hakupalveluiden kautta

Elektra nyt – maksullinen palvelu

- Suurin osa Elektran aineistosta saatavilla vain käyttöoikeuden hankkineissa organisaatioissa
- Käyttäjinä mm. suurin osa yliopistoista, ammattikorkeakoulut ja yleiset kirjastot
  - Yliopistojen ja erikoiskirjastojen sopimukset solmittu FinELibin kautta
  - Ammattikorkeakoulujen ja yleisten kirjastojen käyttöoikeudesta sovittu aikanaan OKM:n kanssa

Elektran artikkeleilla 144.000 latauskertaa v. 2019

Elektran käyttörajatun aineiston käytön kehitys sektoreittain vuosina 2004-2019 (latauskertoja)

Suunnittelun lähtötilanne

- Tilanne ollut näennäisen vakaa
  - Palvelun asiakaskunta ja käyttö pysynyt pitkään ennallaan
  - Aineistoa saatu edelleen, vaikka kartunta hidastunut
- Toisaalta edessä isoja haasteita
  - Palvelun tekniset ratkaisut 10-20 vuotta vanhoja, vaatisivat uudistamista
  - Monet Elektra-lehdistä siirtyneet tai siirtymässä avoimeen julkaisemiseen muilla alustoilla (mm. [Journal.fi](https://www.journal.fi)-palvelun kautta)
  - Siirtyminen avoimeen julkaisemiseen kansallisten linjausten mukaista

Syksyllä 2019 pohditut vaihtoehdot

1. Elektran toimintaa jatketaan ja palvelun toimintamallia kehitetään
2. Uusien aineistojen vastaanotto lopetetaan, mutta vanhat aineistot säilyvät tavalla tai toisella asiakkaiden käytössä
3. Palvelun toiminta loppuu ja sen sisältämät aineistot poistuvat saatavilta

Suunnitelma palveluiden alasajosta

1. Uusien aineistojen vastaanotto kustantajilta loppuu vuoteen 2020
  2. Vanhat aineistot pysyvät tilaustaan jatkavien organisaatioiden saatavilla vielä siirtymäkauden ajan
  3. Elektra ajetaan tämän jälkeen alas ja myös Periplus poistuu saatavilta erillisenä tuotteena
- Kansalliskirjasto on tehnyt päätöksen palvelun alasajosta
  - Siirtymäkauden toteutuminen edellyttää sitä että palvelun asiakkaat ovat valmiita jatkamaan vanhojen aineistojen tilausta
  - Siirtymäkauden pituus (vuoden 2022 loppuun?) ja takautuvien aineistojen käyttöoikeudesta perittävä vuosihinta vielä avoimia kysymyksiä

Yhteistyössä sidosryhmien kanssa

- Palvelun alasajo pyritään tekemään hallitusti, yhteistyössä sidosryhmien kanssa
  - Ratkaisusta keskusteltu jo aiemmin Suomen tiedekustantajien liiton, Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Kopioston kanssa
- Lakkauttaminen vaikuttaa myös kotimaisten artikkeliaineistojen saatavuuteen korkeakouluissa
  - Kansalliskirjasto on keskustellut tilanteesta yliopisto- ja ammattikorkeakoulukirjastojen johdon kanssa

Aineistojen saatavuus tulevaisuudessa

- Uusien numeroiden (2021-) osalta open access -julkaisemiseen siirtyminen olisi kansallisten linjausten mukaista
  - Journal.fi yhteisenä kansallisena palveluna keskeinen kanava
  - Avoimuutta tukevan kansallisen rahoitusmallin puuttuminen kustantajien kannalta iso haaste
  - TSV selvittämässä OA-lehtien rahoituksen vaihtoehtoja
- Kansalliskirjasto selvittää yhdessä muiden toimijoiden kanssa ratkaisuja takautuvien vuosikertojen (-2020) saatavuuden takaamiseksi
  - Aineistoja mahdollista siirtää lehti kerrallaan Elektrasta esim. Journal.fi-palveluun, jos kustantaja niin haluaa
  - Avoin julkaiseminen edellyttää oikeuksien selvittämistä